

Близько 47% євреїв Полтавщини знищили під час Голокосту

27 січня у світі відзначається Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Україна на державному рівні вшановує жертв трагедії з 2012 року.

Голокост, Шоа – переслідування та масове винищення нацистами євреїв під час Другої світової війни. Жертв знищували лише за етнічну приналежність. Генеральна асамблея ООН прийняла 1 листопада 2005 року Резолюцію №60/7, у якій говориться, що «Голокост, який призвів до знищення однієї третини євреїв і незліченної кількості представників інших національностей, буде завжди слугувати всім людям пересторогою про небезпеки, які приховують у собі ненависть, фанатизм, расизм та упередження...». Саме цей документ оголосив Днем пам'яті жертв Голокосту 27 січня. Цього дня в 1945 році війська 1-го українського фронту увійшли до нацистського табору смерті Аушвіц. Він став у сучасному світі символом нацистських злочинів.

Нацистська расова політика базувалася на дискримінаційних заходах, що з часом переросли у масові страти. План «остаточного вирішення єврейського питання» зазнавав змін у процесі краху нацистського «бліцкригу» в СРСР. Перспективи переселення євреїв у певну місцевість (на території Польщі – район Кракова, на Мадагаскар чи за Уральські гори) з розгортанням подій Другої світової війни виявилися примарними. Нацисти вдалися до терору. Масовою братською могилою для більш ніж 100 тисяч цивільних громадян та військовополонених і символом Голокосту в Україні став Бабин яр.

Власні «Бабині яри» існували у кожному українському регіоні. І Полтавщина тут не виняток. До війни лише в Полтаві

Звільнені діти з концтабору Освенцім (Аушвіц).

проживало понад 22 тисячі євреїв, вони становили шосту частину довоєнного 130-тисячного населення міста. Багато з них жило в центральній частині міста на вулиці Новопрокладеній (у післявоєнний період вона отримала назву класика єврейської літератури Шолом-Алейхема). В основному це були рядові громадяни, які працювали у сфері обслуговування, – перукарі, годинниківі, фотографи, торгові працівники та ін. Багато з них були вперевеними, що німці під час окупації не будуть їх чіпати. Так, Зельман Львович Компан, який проживав на Монастирській вулиці в Полтаві, говорив, що німці – цивілізована нація. Окупанти, за словами його сусідки Ірини Ярової, розстріляли його в кінці листопада 1941 року в період масових розстрілів єврейської громади міста, розповідає старший науковий співробітник відділу інформації та використання документів Державного архіву Полтавської області В'ячеслав Сушко на офіційному веб-сайті установи.

Наслідки господарювання «висококультурної німецької нації» упродовж 1941–1943 років на Полтавщині виявилися дуже невтішними. Із більш ніж 220 тисяч чоловік, які були знищені у період німець-

ко-фашистської окупації Полтавщини, частка єврейського населення становила понад 22 тисячі, тобто близько 47% усіх євреїв Полтавщини, які проживали тут станом на 1 липня 1941 року.

Результати перебування гітлерівських військ та окупаційної адміністрації оприлюднювала Державна надзвичайна комісія СРСР зі встановлення і розслідування злочинів німецькими загарбниками в Полтавській області. Вдалося встановити, що 30 грудня 1941 року головний лікар Кременчуцького табору для військовополонених німець Орлянд наказав вишукуватись 30 особам (стояв сильний мороз), серед них був 21 висококваліфікований лікар, більшість з яких були євреями. Усіх приречених роздягнули до нижньої білизни, а потім змусили копати яму. Після того як справа була зроблена, Орлянд наказав напустити в яму нечистот із вбиральні. У них полонених змусили викупатись, після чого поліцейським наказали використати цих нещасних для чистки туалетів. Згодом усіх розстріляли на подвір'ї табору.

За спогадами жителя Кременчука Якимця, німецькі автоматники і поліція вдавалися до оригінального методу виявлення осіб іудейської національності. Во-

Антисемітська пропаганда у газеті «Голос Полтавщини».

Взуття, яке робили в'язні концтаборів.

сени 1941 року на місцевому базарі всіх хто там перебував, змушували вимовляти слово «кукурудза». У тих, хто робив це неправильно, перевіряли документи. Їх саджали у вантажівки, вивозили за місто і розстрілювали.

Не можна стверджувати, що євреї виявилися пасивними жертвами гітлерівського режиму. Корінні полтавці-євреї (загальна кількість близько 20 тисяч) брали активну участь у боротьбі з нацизмом на фронтах, у партизанських загонах та тилу. Багато євреїв зуміло витримати лихоліття війни завдяки підтримці людей іншої національності. Нині їх називають праведниками світу. Серед праведників світу близько 40 осіб із Полтавщини.

Після звільнення нашої області у вересні 1943 року люди поверталися до вкрай непростого, але мирного життя. Була перегорнута і трагічна сторінка Голокосту.

Сторінку підготував
Володимир СУЛИМЕНКО